

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ТРЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛОТО ИЛАРЕВА И ДРУГИ срещу БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 24729/17)

СЪДЕБНО РЕШЕНИЕ

Чл. 8 (+ чл. 14) - Позитивни задължения - Личен живот - Дискриминация - Неефективно разследване на оплаквания за смъртни заплахи, подбуждане към насилие и реч на омраза, отправени във Фейсбук от частни лица срещу жалбоподателите във връзка с тяхната дейност за защита на правата на мигрантите и малцинствата - Липса на надеждни опити за разследване от страна на националните власти - Необосновано и изкуствено ограничен обхват на разследването - Неспазване на изискването за ефективно участие в разследването на жалбоподателите, като жертви - Омаловажаване на тежестта на събитията - Правни разпоредби, които обективно не могат да попречат на властите да изпълнят задълженията си по Конвенцията - Задълженията на държавите в областта на правата на човека да действат в защита на основните права се прилагат както онлайн, така и офлайн - Липса на конкретен ангажимент за преодоляване на предразсъдъците, от които произтичат заплахите - На жалбоподателите не е осигурена необходимата защита на правото им на лична неприкосновеност - Незадоволителен начин на прилагане на наказателноправните механизми.

Изготвено от секретариата. Не обвързва Съда.

СТРАСБУРГ

9 септември 2025 г.

Настоящото решение ще стане окончателно при обстоятелствата, посочени в член 44 § 2 от Конвенцията. То може да подлежи на редакционна преработка.

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

По делото Иларева и други срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Трето отделение), в състав от:

Йоаннис Ктистакис, *председател*,

Летиф Хюсеинов,

Дариан Павли,

Диана Ковачева,

Уна Ни Райфъртей

Матея Джурович

Василка Санчив, *съдии*,

и Олга Чернишова, *заместник-секретар на секцията*,

Като взе предвид:

жалбата (№ 24729/17) срещу Република България, подадена в Съда на основание член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от трима български граждани - г-жа Валерия Иларева („първата жалбоподателка“), г-жа Лидия Стайкова („втората жалбоподателка“) и г-н Красимир Кънев („третият жалбоподател“), наричани по-долу общо „жалбоподателите“, на 24 март 2017 г.;

решението за уведомяване на българското правителство (наричано по-нататък „правителството“), относно жалбата;

становищата на страните;

след като проведе закрито заседание на 8 юли 2025 г,

постановява следното решение, прието на тази дата:

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Делото се отнася до оплаквания за неуспеха на националните власти да проведат ефективно разследване на нападенията срещу жалбоподателите, извършени във връзка с професионалната им дейност, от частни лица в дигиталното пространство.

ФАКТИТЕ

2. Тримата жалбоподатели са родени на различни дати, както е посочено в приложението. Първоначално те са представлявани от г-жа М. Илиева, адвокат, практикуващ в София, свързана с Българския хелзинкски комитет, а впоследствие от г-жа А. Качаунова, адвокат, практикуващ в София към Българския хелзинкски комитет.

3. Правителството се представлява от своя правителствен агент, г-жа В. Христова, от Министерството на правосъдието.

4. Фактите по делото могат да бъдат обобщени, както следва.

5. Жалбоподателите са трима души, ангажирани с неправителствени организации, работещи за защита на правата на човека, включително правата на бежанците.

I. СЪБИТИЯ МЕЖДУ 12 И 15 ЯНУАРИ 2015 Г.

6. На 12 януари 2015 г. потребител на Фейсбук с профилно име П.Г. споделя хипервръзка, водеща към публикация на сайта на Българския хелзинкски комитет, която се отнася по-специално до номинацията на втория жалбоподател за „Човек на годината“ - награда, която организацията присъжда ежегодно. Този и някои от другите профили във Фейсбук, изброени по-долу, бяха идентифицирани с пълните им имена. Те се

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

появяват с инициали по-долу в съответствие с практиката на Съда. Правителството твърди, че коментарите във Фейсбук са били свързани с широко обсъждания в обществото „бежански въпрос“ и са съдържали вербална агресия спрямо жалбоподателите.

7. По-конкретно, потребител с профилно име Г.У. публикувал коментар под хипервръзка, който гласял:

„По дяволите, как тези чудовища ни се подиграват? Излязох от кожата си от ярост, този трябва да бъде елиминиран ... брат, иска ми се да ги застрелям, има много паразити за елиминиране!“

8. Същия ден потребителят на Фейсбук П. Г. е споделил хипервръзка към интервю, дадено от първия жалбоподател, под което пише:

„Умри, мършо. Цианид за теб и за всички предатели на нацията.“

9. Потребителят Г.У. е коментирал под това:

„Ще одера кожата на тази жива, предателска кучка! Запомни офиса и се разкарай!“

10. На 13 януари 2015 г. П.Г. е публикувал в профила си монтаж, съставен от снимки на тримата жалбоподатели, под заглавие „Изроди на годината“. Той пише под нея:

„За тази страна и за толкова много години,
безброй герои са пролели кръвта си,
а днес страната е съсипана,
от разни мръсници без капка българска кръв - те са боклук и измет.
Те отприщват талибаните [фундаменталисти] в нашия град,
учат ги как да хитруват и да се крият,
возят ги в личните си коли,
лъжат полицаите, за да се измъкнат.
Те нарушават нашите закони, като си помагат един на друг
за да се скрият в гората, в камиони,
те обучават нежелани нарушители.
Това не са хора, а мърша,
която не вижда болните хора в нашата страна,
животът на толкова много бедни хора е приключил,
но те не се интересуват от тях, защото са българи.
Джамиите и забрадките са навсякъде,
почти не се чува български език,
децата ни са поробени,
те са боси, защото нямат обувки.
Заплатите ни са оскъдни и мизерни
те покриват само храната, водата и данъците,
казват, че светът е модерен
но нямащите само съществуват.
И антибългарските зверове
се покриват с награди
„Човек на годината“ - о, сърцето ми гори,
и ми се иска да ги вържа на кол и да ги бия.“

11. Следните потребители на Фейсбук са коментирали под горната публикация:
Д.И.

„Нека те удари мълния и всички роми (мангали) да те разтърсят,
За националните предатели - побоища и секс от почитатели.“

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

К.М.

„Апостолът е казал СМЪРТ за предателите!“

П.П.

„Аз казвам да ги обесят в парламента, да ги изложат там като коледна украса
така че костите им да висят там завинаги,
за да може, когато нови решат да се присъединят... да се замислят два пъти за действията си!“

12. Потребителят на Фейсбук К.М. е написал под коментара непосредствено по-горе:

„Аз гласувам ЗА“

След това потребителят на Фейсбук С.Х. е написал:

„Да не ги обесим... а да ги намажем с мед
и да ги завържем в гнездо на мравки в гората ...
а след това просто да се насладим на това
... бавно, бавно,“

13. Потребителят на Фейсбук Г.Д.Л. е написал:

„... тези курви трябва да бъдат унищожени! Те вероятно работят за Митьо Очите!“

14. Потребителят на Фейсбук Д.Н. е написал :

„Трябва ни списък с имената и адресите им“

15. Потребител на Фейсбук с името „Mister Bulgaria Holy Man“ („Мистър България Светия човек“) е написал под коментара непосредствено по-горе:

„Умно, Нилсон, умно“

16. Това е последвано от коментар на Фейсбук потребителя И.Н.:

„Смърт за тези корумпирани копелета“.

17. На 15 януари 2015 г. потребителят на Фейсбук „Anton Proper-Massage“ е изпратил следното директно съобщение на втория жалбоподател чрез Фейсбук:

„Продължавам да мисля, че национални предатели като вас трябва да бъдат убити,
не заслужавате да живеете“

18. Във второ съобщение до втория жалбоподател този потребител изпраща снимка на жена с окървавено тяло и глава, с пистолет, поставен между краката ѝ, към която е добавил думите „продължавай“.

II. ЖАЛБИ НА ЖАЛБОПОДАТЕЛИТЕ ДО ОРГАНИТЕ

19. На 19 януари 2015 г. жалбоподателите, подпомагани от Българския хелзински комитет, подават жалба до Софийската районна прокуратура относно горепосочените публикации във Фейсбук. По-конкретно заявяват, че в тези постове те са били обект на посегателство заради работата им за защита на правата на малцинствата и мигрантите. Изявленията представлявали призив и подстрекателство към насилие и включвали смъртни заплахи към жалбоподателите. Те твърдят, че постове съставляват престъпления по няколко разпоредби на Наказателния кодекс („НК“), а именно член 144 (смъртни заплахи), член 162 § 1 (реч на омразата), както и членове 320 (подбуждане към престъпление) и 164 (подбуждане към религиозна омраза) (вж. параграфи 66 и 68-72 по-долу). Съдържанието на постове е представлявало нечовешко и унижително

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

отношение по смисъла на Конвенцията, на което жалбоподателите са били жертви. Жалбоподателите изтъкват, че постове са били „харесвани“ 44 пъти, както и широко разпространени - публикацията с монтажа на снимките е била споделена над 120 пъти в рамките само на четири дни. Те поискали от прокурора да действа незабавно, тъй като ако въпросните публикации бъдат изтрити, самият Фейсбук ще ги съхранява само за ограничен период от време, след което те ще бъдат окончателно изтрити.

III. НАКАЗАТЕЛНО ПРОИЗВОДСТВО

А. Действия на Софийската районна прокуратура

1. Първоначални стъпки

20. Софийският районен прокурор издава постановление от 28 януари 2015 г. за образуване на наказателно производство срещу неизвестно лице за престъпление, противоречащо на член 162 § 1 от НК (вж. параграф 68 по-долу). В постановлението са посочени следствените действия, които трябва да бъдат предприети от разследващия полицай, които са разпит на всеки един от тримата жалбоподатели в качеството им на свидетели.

21. Първият жалбоподател е разпитан за целите на разследването на 16 февруари 2015 г., вторият жалбоподател - на 17 март 2015 г., а третият жалбоподател - на 18 февруари 2015 г. Те описват, че са се натъкнали и са прочели в профилите си във Фейсбук различни заплашителни публикации, изброени в параграфи от 6 до 18 по-горе.

22. Първата жалбоподателка заявява по време на разпита си, че работи като адвокат, специализиран в областта на имиграционното право, от 14 години. На 13 януари 2015 г. тя е видяла, че е била отбелязана в публикация на страницата си във Фейсбук. Тя подчертава колко много се е притеснила за своята безопасност, когато е разбрала, че ако името ѝ бъде въведено в интернет браузър, се появява адресът на кантората ѝ. Също се позовава и на линк към интервю във вестник с нея, озаглавено „Бежанците ще се превърнат в заплаха, ако не им помогнем да се интегрират“, което е било споделено от потребителя на Фейсбук П.Г. на 12 януари 2015 г. Тя твърди, че публикациите подтикват хората да я убият по особено агресивен начин. Също така информира органите, че съдържанието, намерено на отделен интернет сайт, чийто точен адрес им е дала по време на разпита, е идентично с постове, споделени от потребителя на Фейсбук П.Г. Според нея е вероятно този сайт и профилът на потребителя П.Г. във Фейсбук да се управляват от едно и също лице, което е посочило пълното си име и името на града, в който живее.

23. Втората жалбоподателка заявява по време на разпита, че е работила като доброволец към Държавна агенция за бежанците и в бежански лагер в България. Дейността ѝ е била публично известна, тя е давала интервюта за работата си и е била активна в група във Фейсбук, наречена „Приятел на бежанците“, която е била обществено достъпна. Тя заявява, че не познава лицето, което стои зад потребителя П.Г. във Фейсбук, но е открила кеширани версии на негов сайт, които са съдържали негова снимка и лична информация за него. Тя е получила и смъртни заплахи чрез директно съобщение във Фейсбук, изпратено от потребителя „Anton Proper Massage“. Тя е направила екранни снимки на всички горепосочени съобщения, които ще сподели с властите. От 12 януари 2015 г. насам тя е получавала спорадични съобщения от потребители на Фейсбук, които са казвали, че желаят да умре; тя не е сигурна, че те са свързани с въпросните публикации.

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

24. Третият жалбоподател заявява по време на разпита, че е председател на Българския хелзински комитет. Във връзка с годишната награда „Човек на годината“, която тази организация присъжда всяка година, той потърсил в интернет някакви отзиви във връзка с наградата. Попаднал на публикация във Фейсбук профила на потребителя П. Г., която била озаглавена „Изроди на годината“ и съдържала неговите имена и снимки, както и на другите двама жалбоподатели. Той бил много притеснен, когато прочел пост под горепосочената публикация, който завършвал с думите „Искам да ги вържа на кол и да ги бия“. Имало и множество други коментари под тази публикация, които заплашвали него и другите двама жалбоподатели със смърт, а един от тях дори питал за адресите им. Той не познава лицето, което стои зад потребителя на Фейсбук с име П.Г. Смята, че всички онлайн заплахи, насочени към него и другите двама жалбоподатели, са били отправени във връзка с работата им по защита на човешките права на бежанците и са били мотивирани от етническа и расова нетърпимост. Публикациите на потребителя на Фейсбук П.Г. наподобявали тези на друга страница във Фейсбук, чието заглавие той предоставил. Понякога е бил заплашван със смърт, докато се е разхождал по улицата.

25. На 20 март 2015 г. разследващ полицай от Столичната дирекция на вътрешните работи отправил писмено предложение до прокурора разследването да бъде прекратено поради неустановяване на извършителя на престъплението. Той отбелязал, че Законът за електронните съобщения допуска искане за разкриване на цифрови трафик данни само по отношение на тежки престъпления, т.е. такива, за които се предвижда наказание лишаване от свобода за срок от пет или повече години (вж. параграф 80 по-долу). Тъй като максималното наказание за престъплението, което се разследва, а именно по член 162 § 1 от НК, е четири години лишаване от свобода, е било невъзможно да се подаде молба за разкриване на цифрови трафик данни, за да се идентифицират лицата, които стоят зад публикациите, посочени в разпитите. Във връзка с това той се позовава на решението на Конституционния съд от 12 март 2015 г. (вж. параграф 82 по-долу във връзка с това решение).

2. Спиране на разследването

26. С постановление от 30 март 2015 г. Софийската районна прокуратура спира наказателното производство поради неустановяване на извършителя. Прокурорът постановява, че тъй като авторите на въпросните коментари са се идентифицирали или с псевдоними, или с често срещани имена, не може да се каже, че имената, които са избрали да използват във Фейсбук, отговарят на истинската им самоличност, особено поради лесното създаване на профил във Фейсбук. Следователно, като се има предвид начинът на извършване на престъплението, единственият начин за установяване на самоличността на извършителя би бил да се получи разкриване на данните за цифровия трафик и IP адреса, от който са направени публикациите- нещо, което не е било възможно. В тази връзка той се позовава на решението на Конституционния съд (вж. параграф 82 по-долу). Прокурорът стига до заключението, че „към този момент са извършени всички възможни и законни следствени действия и мерки“ и делото трябва да бъде изпратено на разследващата полиция, за да продължи тя издирването на извършителя и периодично да докладва на прокурора за евентуалните резултати.

27. На 21 май 2015 г. полицейски инспектор одобрил план за действие, включващ допълнителни следствени действия, както следва:

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

- (1) поддържане на постоянно сътрудничество с други дирекции на Министерството на вътрешните работи с оглед бързото получаване на всякаква информация, която може да доведе до установяване на извършителя;
- (2) отправяне на молба към различни информатори по подходящ начин да предприемат действия с цел получаване на информация за въпросното престъпление;
- (3) провеждане на разузнавателни разговори с активни членове на престъпни групи, като се набляга на хора, които живеят или се намират в близост до мястото на инцидента;
- (4) установяване на извършители на престъпления, подобни на въпросното, като се проверява дали те биха могли да бъдат замесени и в това престъпление;
- (5) при установяване на лица, свързани с въпросното престъпление (например свидетели), провеждане на допълнителни разпити с тях с цел получаване на допълнителна информация за престъплението;
- (6) при установяване на извършителя - незабавно информиране на прокурора с цел продължаване на наказателното производство и привличане на конкретното лице под отговорност.

3. Действия на жалбоподателите след узнаване за спирането

28. В края на септември 2015 г. жалбоподателите правят справка в базата данни на прокуратурата и научават, че по тяхна жалба е било образувано наказателно производство, но то е било спряно от прокурора на 30 март 2015 г. Тъй като постановлението за спиране на производството не им е било изпратено и не са били информирани за него по друг начин, на 28 октомври 2015 г. те поискали копие от него в качеството си на пострадали по смисъла на закона (относно правата на пострадалите в досъдебното производство, вж. параграф 74 по-долу).

29. С постановление от 2 ноември 2015 г. прокурор от Софийската районна прокуратура отхвърля искането им. Той установил, че престъплението по чл. 162 § 1 НК е такова, при което няма пострадали, тъй като е насочено срещу равенството като обществено и правно понятие. Дори и да може да се приеме хипотезата, че престъплението има определяеми жертви, тези жертви биха били самите бежанци, а не жалбоподателите, тъй като те не принадлежат към тази група. Поради това жалбоподателите нямали право да получат копие от постановлението на прокурора, което са поискали, нито пък имали право да бъдат информирани какви следствени действия са били извършени.

Б. Действия на Софийската градска прокуратура

30. Жалбоподателите оспорват горепосоченото постановление (от 2 ноември 2015 г.) пред по-горестоящата прокуратура, Софийската градска прокуратура, която се произнася с постановление на 1 февруари 2016 г. Тя отбелязва, че след оплакването на жалбоподателите, че са извършени престъпления по няколко разпоредби на НК (вж. параграф 19 по-горе), е започнало разследване единствено по член 162 § 1 от НК. Жалбоподателите са били разпитани като свидетели (вж. параграф 21 по-горе) и не са били извършени други следствени действия.

31. Заключение на прокурора от по-ниската инстанция, че в контекста на престъпленията по чл. 162 § 1 и чл. 164 и чл. 320 от НК не могат да бъдат установени жертви, е правилно, тъй като „[това] е понятие, произтичащо от новата наказателноправна доктрина“. Въпреки това информацията, предоставена от жалбоподателите по време на разпита им от властите, също навежда на мисълта, че е

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

извършено престъпление по чл. 144 § 3 от НК. Разследването на това престъпление представлявало изключителни трудности, особено поради лошата законова основа за събиране на доказателства за цифрови трафик данни, установена в член 159а от Наказателно-процесуалния кодекс („НПК“, вж. параграф 83 по-долу). В този случай е било невъзможно да се поиска от съда да разпорежи събирането на цифрови трафик данни, тъй като такова искане не може да се отнася за период, по-дълъг от шест месеца преди [датата на] искането за такова разпореждане, което очевидно не е било достатъчно, за да обхване периода на извършване на престъплението (вж. параграфи 6 до 18 по-горе). Освен това заповеди по този член е могло да се издават само по отношение на тежки престъпления и само това, попадащо в обхвата на член 144 § 3 от НК, отговаряло на това условие.

32. Независимо от гореизложеното обаче, прокурорът от по-ниска инстанция е трябвало да положи усилия да разследва и да мотивира решението си по отношение на всички престъпления, за които е подадена жалба. Тъй като това не е било направено, е било необходимо да се направи поправка.

33. Софийската градска прокуратура отменя постановлението от 30 март 2015 г. (с което разследването е било спряно, вж. параграф 26 по-горе) като неправилно и незаконосъобразно и разпорежда копия от постановлението от 1 февруари 2016 г. (вж. параграф 30 по-горе) да бъдат изпратени на прокурор от СРП, за да продължи разследването, и на жалбоподателите. Жалбоподателите също така е трябвало да бъдат информирани за правата им като жертви в контекста на разследването съгласно член 144 § 3 от НК.

В. Допълнително разследване, разпорежено от Софийската районна прокуратура

1. Разследващи мерки

34. С постановление от 15 февруари 2016 г. прокурор от Софийската районна прокуратура разпоредил на разследващите полицаи да извършат следните допълнителни следствени действия:

- (1) допълнителни разпити на жалбоподателите, които трябва да бъдат информирани за правата им (като пострадали) в наказателното производство (вж. параграф 33 по-горе) и
- (2) установяване на самоличността на две лица - П.Г. (или П.П., роден в Русе през 1978 г.) и Г.У. чрез справки в системата „Български документи за самоличност“ и разпита им като свидетели.

Определен е срок от четири месеца, считано от 1 февруари 2016 г.

35. Тримата жалбоподатели са били разпитани отново съответно на 10, 12 и 22 март 2016 г. Втората жалбоподателка заявява, че заплахите, които е получила чрез директни съобщения във Фейсбук, чиито екранни снимки вече е предоставила на органите, са отправени от лице, за което тя подозира, че по това време живее някъде в Обединеното кралство и работи като масажист.

36. На 29 февруари 2016 г. разследващият полицай от Столичната дирекция на вътрешните работи (вж. параграф 25 по-горе) поискал от съответните служби да го информират за адресите на П.Г., за всякакви висящи наказателни производства срещу него и за положените усилия за откриването му. Поискана е и снимка на П.Г. и той е идентифициран освен с името си и с ЕГН. В отговор с писмо от 2 март 2016 г. се казва,

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

че в информационните системи на Министерството на вътрешните работи не е налична нито една от исканите информации.

37. Очевидно и на 29 февруари 2016 г. същият разследващ полицай е изпратил писмо до отдел „Информация и анализ“ на Националната следствена служба, в което е попитал дали Г.У., идентифициран с ЕГН и името си, е бил задържан по това време и ако да, къде и във връзка с какво престъпление, и дали срещу него има други висящи наказателни производства. На 8 март 2016 г. властите предоставят на разследващия полицай последната налична информация в полицейските досиета за Г.У. Тя включва неговата снимка (от 2013 г.), мястото му на раждане (град Русе), „постоянния“ му адрес от 2004 г. и „настоящия“ му адрес от 2001 г. (и двата се намират в Русе). Посочени са и мерките, предприети срещу него от властите през годините (между 1983 и 2015 г.), като например забрана за напускане на страната и включването му в списъка на лицата, издирвани от националните власти.

38. По отношение на П.Г. и Г.У. са издадени призовки, които са призовани за разпит като свидетели в сградата на разследващите органи в София съответно на 11 март 2016 г. и 28 март 2016 г.

39. Писмо от 1 март 2016 г., подписано от разследващия полицай (вж. параграф 25 по-горе) и адресирано до началника на полицията в Русе, придружава призовката по отношение на Г.У. В писмото се казва, че ако полицията не открие Г.У. на адреса, посочен в призовката, хората на този адрес или съседите трябва да бъдат попитани за неговото местонахождение. Резултатите трябвало да бъдат съобщени незабавно. В писмо от 9 март 2016 г. полицейски служител от Русе съобщава, че е посетил адреса и че Г.У. не е намерен там. Служителят казал, че е попитал трето лице за местонахождението на Г.У., но му е казано, че той не живее там от няколко години.

40. В констативния протокол от 11 март 2016 г., подписан от същия разследващ полицай (вж. параграф 25 по-горе), е отбелязано следното. Служителят е разговарял с П.Г., с когото се е свързал на мобилен телефонен номер, четири пъти в периода от 29 февруари до 9 март 2016 г. Полицаят е обяснил на П.Г., че той е призован по телефона, което е правно валиден метод, да се яви в сградата на властите в София, за да бъде разпитан като свидетел във връзка с наказателното производство, образувано по жалби на жалбоподателите. П.Г. е изразил нежелание да направи това, освен ако не му бъде изпратена писмена призовка и не му бъдат възстановени свързаните с това разходи. П.Г. не се явява на разпита на 10 март 2016 г., след като е бил поканен по телефона предишния ден.

41. Призовката, изготвена по отношение на П.Г., му е връчена лично на 12 март 2016 г. Той бил призован да се яви пред разследващите органи в София на 28 март 2016 г.

42. Освен това на 21 март 2016 г. разследващият полицай изпратил писмено запитване както до Националната следствена служба, така и до Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ към Министерството на правосъдието, дали Г.У. е бил задържан по това време в очакване на съдебен процес или в изтърпяване на присъда и също така, дали е бил освободен наскоро от арест някъде в страната. Не е ясно дали е получил отговор.

43. Материалите, представени от Правителството във връзка с разследването, проведено по жалбите на жалбоподателите, включват лист хартия без заглавие и дата, който обаче е подписан от същия разследващ полицай, споменат по-горе (вж. параграф 25 по-горе). Този лист изглежда е част от протокола от разпита на П.Г., който е посочен в него като свидетел и който също е подписал протокола. По-специално, той съдържа следната

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

информация. Няколко отделни документа или копия от тях са били предадени на свидетеля, който е трябвало да отговори на свързани с тях въпроси. Тези въпроси включвали:

- (а) дали е имал профил във Фейсбук с точните имена - П.Г. - и в него публикувана ли е конкретна снимка на статуя на лъв, направена с конкретен телефон, идентифициран от властите по марката и модела му;
- (б) дали е създал отделен интернет сайт с определен адрес; дали на снимката, публикувана на този сайт, е бил той; и
- (в) дали неговите публикации са били поместени на сайта; и дали е публикувал три конкретни публикации, свързани с годишната награда на Българския хелзински комитет (вж. параграф 6 по-горе).

44. Отговорите на свидетеля са следните, изброени по реда на тяхното записване:

- (а) доколкото си спомня, нито едно от двете имена - П. или Г. - не е фигурирало в профила му във Фейсбук;
- (б) възможно е да е правил коментари във Фейсбук за третия жалбоподател, когото не харесвал;
- (в) имал е профил във Фейсбук с показаната му снимка, но не може да си спомни от колко време;
- (г) профилът му във Фейсбук, в който е била тази снимка, е бил хакван многократно;
- (д) не си спомня дали е публикувал конкретен коментар, който му е показан и който е свързан с бежанците;
- (е) на показаната му снимка от уебсайта наистина е бил той, открил е сайт около 2011 г., за да публикува свои материали, но не знае името на сайта, освен че е съдържал думата „литература“, нито дали името на показания му сайт е този, който е направил той;
- (ж) уточнил, че създаденият от него сайт съдържал стихотворения и разкази, написани от него;
- (з) може и да е споделил показаната му връзка, озаглавена „Отново този изрод, номиниран за човек на годината от ненавиждащата българите ксенофобска организация Български хелзински комитет“, в профила си във Фейсбук, но може и да не го е направил, не може да се помни със сигурност;
- (и) преди това е имал друг профил във Фейсбук, чиято профилна снимка е била статуя на лъв и този профил е бил хакван многократно;
- (й) не е познавал никого с името Г.У., нито дали е имал сред „приятелите си във Фейсбук“ лице с тези имена.

45. На 6 и 13 април 2016 г. първият и третият жалбоподател се запознават с материалите по следственото дело, образувано за престъпление по чл. 162 § 1 от НК. Те не възразяват срещу събраните доказателства, но отново заявяват исканията си за допълнително разследване. Първият жалбоподател се позовава на конкретна присъда от 2011 г., постановена от Варненския окръжен съд (вж. параграф 70 по-долу), като подчертава, че тя показва как е възможно да се установят IP адресите и оттам самоличността на лицата, които стоят зад тях, дори в контекста на престъпление, което не се квалифицира като тежко. Тя предлага разследващите полицаи по нейното дело да установят контакт със служителите, които са провели разследването по посоченото дело, и да разберат как са постъпили те. Също така поискала П.Г. да бъде разпитан отново и да бъде помолен да предостави IP адреса, който използва в момента, и ако предостави този адрес, искала

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

органите да извършат операция по претърсване и изземване. Накрая тя поискала от властите да установят дали Г.У. е бил съден и осъден и дали е напуснал страната законно, както и моли да се снабдят с българско съдебно решение, с което да поискат от властите на Обединеното кралство да разкрият адреса му (вж. по последната точка също параграфи 34 и 39 по-горе).

2. Спиране на разследването

46. На 14 април 2016 г. разследващият полицейски служител (вж. параграф 25 по-горе) изготвя мотивирано становище по делото. Той отбелязва, че наказателното производство е било образувано срещу неизвестни лица на основание член 162 § 1 от НК във връзка с публикациите, направени във Фейсбук между 12 и 15 януари 2015 г. (вж. параграфи 6 и 18 по-горе). Указанията на прокурора от 15 февруари 2016 г. (вж. параграф 34 по-горе) са били изпълнени. Въпросните лица са били идентифицирани. От разговорите с роднините на Г.У. е установено, че той живее в Обединеното кралство. Разпитан е П.Г.. Той нито е потвърдил, нито е отрекъл дали е публикувал въпросните изявления и дали профилът във Фейсбук, от който се интересуват властите, е негов. Невъзможно е било да се подаде заявление за разкриване на данни за цифровия трафик с оглед на последиците от решението на Конституционния съд от 12 март 2015 г. По-конкретно, тъй като съгласно член 159а от НПК (вж. параграф 83 по-долу) такова искане не може да се отнася за период, по-дълъг от шест месеца преди искането за издаване на такава заповед, това очевидно не е било достатъчно, за да обхване периода на престъплението (вж. параграфи 6 до 18 по-горе). Поради това би било безсмислено да се разпитва П.Г. за втори път, тъй като дори и да предостави своя IP адрес, органите не биха могли да го сравнят с адреса, от който са изпратени съобщенията, тъй като не разполагат с възможност да го получат. На последно място, не е имало данни, че е извършено престъпление по член 144 § 3 от НК. Полицейският служител е препоръчал разследването да бъде спряно.

47. На 25 април 2016 г. Софийската районна прокуратура спира разследването.

48. От една страна, прокурорът е счел, че макар действително да може да се направи извод за извършени престъпления по чл. 162 § 1, чл. 164 § 1 и чл. 320 от НК, с оглед на специфичния начин на извършването им, а именно чрез интернет, е необходимо да се поиска разкриване на данни за цифровия трафик относно IP адресите на техните автори, за да може да се установи самоличността на извършителите. След това в постановлението се повтарят аргументите по този въпрос, разгледани в параграфи 25 и 26 по-горе. По-нататък в решението се посочва, че, както може да се види от вече казаното, са извършени всички възможни и законни следствени действия, но е невъзможно да се установи със сигурност кои са извършителите, като се имат предвид законовите ограничения за това какво може да бъде разпоредено.

49. От друга страна, продължава постановлението, по отношение на престъплението по чл. 144 от НК не било установено да е извършено деяние, което да отговаря на характера и тежестта на това престъпление. Преобладаващата част от коментарите във Фейсбук не съдържали конкретна заплаха за престъпление, а по-скоро представлявали негативни оценки, изразяващи неприязънта на авторите им към жалбоподателите. Дори и да се приеме, че някои отделни коментари съдържат преки заплахи към жалбоподателите, разгледани в контекста, в който са били отправени, тези заплахи не са могли да предизвикат основателен страх, че ще бъдат осъществени. Причината за това е, че

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

заплахите са били отправени по интернет и авторите им не са били сигурни, че техните изявления ще достигнат до лицата, към които са насочени. Контекстът, а именно дискусиите в интернет, бил показателен за инцидентния и актуален, но злободневен характер на коментарите. За това свидетелствал и фактът, че от въпросните дати насам жалбоподателите не са били потърсени от същите лица в интернет, нито пък са били заплашвани пряко от някой друг. Трябвало да се прави разлика между невъздържана демонстрация на антипатия и отправяне на заплаха, която може да предизвика усещане за непосредствена опасност за живота. Член 144 от НК изисква да е имало някаква причина да се смята, че заплахата може да бъде осъществена. Публикуването на полуанонимни и общи забележки по време на интернет дискусии от лица, които по всяка вероятност никога не са се срещали с лицето, към което са били насочени заплашителните им коментари, и които не живеят в един и същи град (а понякога дори и в една и съща държава) с него, не може да предизвика основателен страх, че те ще бъдат изпълнени, нито да предполага, че заплахата може да се осъществи. В постановлението е посочено, че то може да бъде обжалвано пред Софийския районен съд в съответствие с член 244 § 5 от НПК (вж. параграф 78 по-долу).

Г. Съдебен контрол

50. Жалбоподателите оспорват горепосоченото постановление пред Софийския районен съд.

51. Софийският районен съд обявява жалбата им за недопустима с решение от 21 юни 2016 г., в което се посочва, че то е окончателно.

52. Съдът отбелязва, че коментарите във Фейсбук са били форма на вербална агресия спрямо хора, които са подкрепяли правата на бежанците, и че тази агресия може да се разглежда като пряко засягаща жалбоподателите. Въпреки това производството, образувано на основание чл. 162 § 1 от НК, е било спряно поради неустановяване на извършителите. Независимо от отмяната на спирането на производството и указанията на Софийска градска прокуратура във връзка с жалбата на жалбоподателите по чл. 144 § 3 от НК (вж. параграфи 31-33 по-горе), не е било образувано наказателно производство във връзка с последната разпоредба. Разследващите органи са разпитали жалбоподателите и са ги информирали за правата им като жертви, без обаче да уточняват престъплението.

53. Съдът е установил, че постановлението на прокурора (разгледано в параграфи 47-49 по-горе) не е подлежало на съдебен контрол, а жалбоподателите не са имали право да го обжалват. Причината за това е, че престъпленията, за които е било образувано наказателното производство, не предполагат наличието на жертва като такава, а защитават конституционно установения принцип на равенство пред закона.

54. Съдът коментира, че Европейският съд по правата на човека многократно е постановявал, че расовото насилие уронва достойнството на хората и че властите трябва да бъдат особено усърдни при разследването му. В настоящия случай не са били извършени всички възможни следствени действия, за да се установят авторите на антибежанските изявления.

55. Независимо от горното, съдебният контрол е строго ограничен от закона. Поради това съдът може да провери само дали дадено процесуално решение на прокурора за временно спиране на производството е законосъобразно. Той не може да дава указания на прокурора за това как да прилага закона и да събира доказателства. Изключително в

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

правомощията на прокурорите е да решат какви обвинения да повдигнат и това решение подлежи на обжалване пред висшестояща прокуратура, но не и на съдебен контрол. Затова съдът не е могъл да се произнесе по доводите на жалбоподателите, че срещу тях е било извършено престъпление по чл. 144 § 3 от НК. Ако жалбоподателите са считали, че прокурорът на практика е отказал да образува наказателно производство, те са могли да обжалват такъв отказ единствено пред по-горестоящата прокуратура, а именно Софийската градска прокуратура (вж. по отношение на приложимата правна рамка параграфи 75-77 по-долу).

Д. По-нататъшно производство от страна на прокурорите

56. След подадено от жалбоподателите възражение до висшестоящия прокурор, с постановление от 16 септември 2016 г. прокурор от Софийската градска прокуратура потвърждава това на по-нисшестоящия прокурор (разгледано в параграфи 47-49 по-горе), като изцяло приема мотивите му относно липсата на доказателства, че е извършено престъпление по член 144 § 3 от НК.

57. На 17 януари 2017 г. прокурор от Софийската апелативна прокуратура намира за недопустимо възражението на жалбоподателите срещу постановлението от 16 септември 2016 г. в частта му относно престъпленията по чл. 162 § 1, чл. 164 § 1 и чл. 320 от НК. Същевременно той отменя постановлението относно престъплението по чл. 144 § 3 от НК. Той констатира, че районният прокурор е следвало или изрично да откаже да образува наказателно производство за това престъпление (а такова решение може да бъде обжалвано пред по-горестоящ прокурор, вж. параграфи 75-77 по-долу), или да прекрати производството, ако е стигнал до извода, че не е извършено такова престъпление (което може да бъде обжалвано пред съда, вж. параграф 79 по-долу). Прокурор от Софийска апелативна прокуратура е дал указания на Софийската окръжна прокуратура изрично да достигне до решение по отношение на престъплението по член 144 § 3 от НК.

58. След подаден протест от прокурор в Софийската районна прокуратура, на 7 февруари 2017 г. Върховната касационна прокуратура е потвърдила постановлението от 17 януари 2017 г.

59. На 14 февруари 2017 г. същият прокурор от Софийската районна прокуратура, който на 25 април 2016 г. е постановил спиране на производството (вж. параграфи 47-49 по-горе), е прекратил производството по жалбите по член 144 § 3 от НК. С постановление от 21 февруари 2017 г. той отказва да образува наказателно производство по тази разпоредба. Това постановление в по-голямата си част представлява дословно възпроизвеждане на текста на това от 25 април 2016 г. (вж. по-специално параграф 49 по-горе).

60. Жалбоподателите подават жалба пред по-горестоящата прокуратура. На 1 юни 2017 г. Софийската градска прокуратура потвърждава постановлението от 21 февруари 2017 г. като добре обосновано и законосъобразно, като заявява, че не са били налице достатъчно елементи на престъпление, подлежащо на публично преследване, за да се образува наказателно производство.

61. Жалбоподателите обжалват. На 25 юли 2017 г. прокурор от Софийската апелативна прокуратура потвърждава постановлението на по-нисшестоящата прокуратура. Позовавайки се на постове, предмет на подадените жалби, тя намира, че е било оправдано да се разследва дали е извършено престъпление по чл. 144 § 3 от НК, като се

има предвид, че някои от коментарите на практика са съдържали призив за сензационно убийство (зрелищно умъртвяване) на жалбоподателите. След това тя припомня съставомерните елементи на престъплението по тази разпоредба, както са приложени от националните съдилища (вж. параграф 67 по-долу). Освен това тя постановява, че проклинането или ругаенето на дадено лице не представлява отправяне на заплаха срещу него, тъй като липсва причинно-следствена връзка с действие, способно да навреди на лицето, към което е насочено.

62. Несъмнено, продължава постановлението, въпросните изявления са били изпълнени с омраза и са призовавали към смърт преди всичко на първия и втория жалбоподател. Въпреки това било очевидно, че целта е била да се предизвика сензационен ефект сред други потребители в интернет. Сами по себе си тези заплахи не представлявали действие, способно да предизвика основателен страх у хората, към които били насочени, като се има предвид начинът, по който били отправени, в това число и използваните донякъде литературни методи (включително фотоколажи). Тези действия не съдържали необходимия признак за намерение за причиняване на вреда, а по-скоро представлявали израз на мнението на авторите им за жалбоподателите по шокиращ начин.

63. В постановлението се достига до заключение, че изричането или отправянето на смъртна заплаха по този начин не е достатъчно, за да я направи престъпна по своя характер, освен ако не се установи, че авторът ѝ действително е имал намерение да отправи такава заплаха, което не е било така. Необходимо е също така лицето, отправящо заплахата, да знае, че заплахата е достигнала до своя адресат и е била възприета като реална и способна да предизвика действителен страх у него, а това също не е било установено.

Е. Последващи събития

64. Жалбоподателите твърдят, че тормозът и нападенията срещу търсещите убежище и малцинствата, както и срещу тези, които се обявяват в тяхна защита, са продължили и след събитията, предмет на жалбата.

65. В българските медии се съобщава, че на 27 октомври 2016 г. сутринта, в 9,30 ч., третият жалбоподател е бил физически нападат от две неизвестни лица в центъра на София, след като предишния ден е изразил загриженост относно разпространението на антиимигрантска реч на омразата в телевизионно предаване. Той бил ударен два пъти в лицето и в стомаха. Нападателята са избягали в близките улици и явно не са били открити.

ПРИЛОЖИМА ПРАВНА РАМКА И ПРАКТИКА

I. ВЪТРЕШНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПРАКТИКА

А. Престъпленията смъртна заплаха, реч на омразата, подбуждане към престъпление и религиозна омраза

66. Съгласно чл. 144 § 1 от Наказателния кодекс от 1968 г. („НК“) лице, което предизвика у друго основателен страх, че ще бъде осъществена заплаха срещу неговата личност или имущество или срещу личността или имуществото на негови близки роднини, се наказва с лишаване от свобода до три години. Към момента на събитията наказанието е било лишаване от свобода до шест години, когато заплахата е

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

била за убийство (член 144 § 3, параграф 1). От 2023 г. наказанието за заплаха, отправена с расистки или ксенофобски подбуди, също е до шест години (член 144 § 3(4)). Престъплението по чл. 144 § 1 подлежи на частно обвинение (чл. 161 § 1 от НК), докато престъплението по чл. 144 § 3 подлежи на държавно обвинение.

67. Националните съдилища последователно са приемали, позовавайки се на тълкувателно решение, прието през 1989 г. от тогавашния Върховен съд (вж. тълк. реш. № 53 от 18.09.1989 г. по н.д. № 47/89, ОСНК), че следните елементи представляват смъртна заплаха. На първо място (от гледна точка на *actus reus*), заплашително изявление или действие, което обективно би могло да предизвика основателен страх от осъществяване на заплахата, направено от дадено лице и насочено към конкретен адресат, и за което изявление или действие адресатът знае. Второ (по отношение на *mens rea*), лицето, отправящо заплахата, трябва да разбира нейния смисъл и адресатът да я е възприел като заплаха. Не е необходимо адресатът да е бил уплашен в действителност (вж. също реш. № 37 от 31.1.1991 г. по н. д. № 876/90 г., I н. о.; реш. № 421 от 18.01.2012 г. на ВКС по н. д. № 1970/2011 г., III н. о., НК; реш. № 567 от 15.12.2012 г. на ВКС по н. д. № 1982/2012 г., II н. о., НК; присъда № 7 от 10.02.2014 г. на РС - Карлово по н. о. х. д. № 875/2013 г.).

68. Член 162 § 1 от НК, в редакцията му към съответния момент, криминализира речта на омразата по следния начин:

„Всеки, който чрез устни или писмени обръщения, чрез други средства за масова комуникация, чрез електронни информационни системи или по друг начин подбужда или провокира дискриминация, насилие или омраза, основани на раса, народност или етническа принадлежност, се наказва с лишаване от свобода от една до четири години и с глоба от пет хиляди до десет хиляди лева, както и с обществено порицание.“

69. Върховният касационен съд е обяснил, че: а) елементът на поведението при това престъпление се състои в разпространението на ценностни съждения, развиващи, обосноваващи и разгласяващи възгледи, способни да подбудят към расова вражда или омраза или да доведат до расова дискриминация; б) използваното за тази цел средство за комуникация е без значение и може да се състои в статии, снимки, символи, плакати, видеоклипове и т.н., включително материали, публикувани в интернет (вж. реш. № 80 от 24.02.2009 г. по к. н. д. № 34/2009 г., ВКС, I н. о.).

70. Правителството представи копия от няколко вътрешни съдебни решения. В едно от тях Варненският районен съд, заседаващ на първа инстанция, е осъдил през 2011 г. в рамките на наказателно производство, образувано от прокурора по чл. 162 § 1 от НК, лице за това, че е публикувало в профила си във Фейсбук призови за насилие срещу ромите (мотиви към присъда № 430 от 13.10.2011 г. по нохд. № 5980/2011 г. на ВСП); присъдата не е била обжалвана и е станала окончателна (вж. също параграф 45 по-горе). В друг случай второинстанционният съд е потвърдил изводите на долната инстанция, осъждаща лице за престъпление по чл. 162 § 1 от НК за това, че публично е изразявало омраза към хора и е призовавало към насилие срещу тях въз основа на цвета на кожата им (присъда № 157319 от 27.06.2017 г. на СРС по нохд. № 4224/2014 потвърдена от СГС в реш. № 1215 от 29.11.2018 г. на СГС по в.н.о.х.д. № 1857/2018 г.).

71. Съгласно чл. 164 от НК, в редакцията му към релевантния момент, лице, което използва слово, печатни материали или други средства за масова информация, електронни информационни системи или други средства за подбуждане на религиозна омраза, се наказва с лишаване от свобода до четири години или с пробация, както и с

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

глоба от пет хиляди до десет хиляди лева. Впоследствие, през септември 2015 г., текстът е разширен, както следва: „Лице, което използва слово, печатни материали или други средства за масова информация, електронни информационни системи или други средства, за да оправдае или подбуди към религиозна дискриминация, насилие или омраза, ще се наказва с лишаване от свобода до четири години или с пробация, както и с глоба от пет хиляди до десет хиляди лева.“

72. Съгласно чл. 320 от НК, в редакцията му към релевантния момент, лице, което открито подбужда обществото към извършване на престъпление, като въздейства върху голям брой хора чрез разпространение на печатни материали или по друг подобен начин, се наказва с лишаване от свобода до три години, при условие че наказанието не е по-тежко от това, предвидено за самото престъпление по същество.

Б. Престъплението „обида“

73. Обидата е престъпление, което подлежи на частно обвинение (член 146 във връзка с член 161 от НК). Правителството представи копие от решение на Софийски градски съд от 2019 г., постановено по дело от частен характер, в което пострадалият се е оплакал от обиди, отправени по негов адрес във Фейсбук (реш. № 186 от 25.02.2019 г. на СГС по в.н.ч.х.д. № 4323/2018 г.). Те посочват, че решението е пример за различните методи, използвани от националните органи за установяване на автора(ите) на спорните публикации в интернет. По-специално съдът е „назначил стилистична и езикова експертиза за установяване на езиковите особености на определени публикации във Фейсбук, сравняването им с текстове и изявления на предполагаемия автор“ с цел установяване на автора. От 2023 г. обидата, нанесена с расистки или ксенофобски подбуди, е тежко престъпление, което подлежи на преследване по частен ред (член 148 от НК).

В. Жертви

74. Член 74 § 1 от Наказателно-процесуалния кодекс от 2005 г. („НПК“) определя жертвата на престъпление като „лицето, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди в резултат на престъплението“. От 2010 г. насам органът, който е започнал наказателното производство, трябва незабавно да уведоми жертвата за това (член 75 § 2). Жертвата може да упражни процесуалните си права, ако е изразила желание да участва в досъдебното производство (член 75 § 3). Тези права включват правото на: (а) участие в досъдебното разследване (в съответствие с правилата на наказателното производство), (б) отправяне на искания или възражения, (в) оспорване на решенията за прекратяване или спиране на производството и (г) ползване на адвокатска помощ (член 75 § 1).

Г. Откази за образуване на наказателно производство

75. Член 213 от НПК, в редакцията му между април 2006 г. и август 2016 г., се състои от две алинеи. Първата предвижда, че прокурорът може да откаже да образува наказателно производство, като в този случай той трябва да уведоми жертвата (или близките роднини) и лицето, което е съобщило за предполагаемото престъпление. Вторият параграф предвиждал, че прокурор от „висшата прокуратура“ може да отмени това решение по своя инициатива или след обжалване от страна на лицата, посочени в първия параграф, и да разпорежи образуването на наказателно производство.

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

76. През август 2016 г. член 213 е изменен, като втората алинея е заличена, а към първата алинея е добавено изречение, че отказът за образуване на наказателно производство подлежи на обжалване пред „висшестоящата прокуратура“.

77. Макар че през съответния период НПК не е казвал това изрично, до 2023 г. е прието, че отказът на прокурора да образува наказателно производство не подлежи на съдебен контрол.

Д. Други прокурорски решения

78. От август 2016 г. член 46 § 3 от НПК предвижда, че прокурор от по-горестояща прокуратура може *proprio motu* да отмени или измени постановление на прокурор от по-ниска по степен прокуратура, което не е било преразгледано от съда. Указанията на висшестоящия прокурор са задължителни за по-нисшестоящия прокурор. В такива случаи прокурорът от по-горестоящата прокуратура може да извърши необходимите следствени и други процесуални действия. Член 244 § 5 от НПК предвижда, че постановлението на прокурора за спиране на наказателното производство може да бъде обжалвано от обвиняемия и пострадалия пред съответния първоинстанционен съд в седемдневен срок от получаването на препис от него. Съдът се произнася в седемдневен срок в състав от един съдия, в закрито заседание, с окончателно решение. Съгласно член 200 от Кодекса всяко постановление на прокурор, което не подлежи на съдебен контрол, може да бъде обжалвано пред прокурор от по-горестоящата прокуратура, чието постановление не подлежи на обжалване.

79. Постановлението на прокурора, с което се прекратява наказателното производство, може да бъде обжалвано от обвиняемия и пострадалия пред първоинстанционния съд, чието решение подлежи на обжалване пред второинстанционния съд. Решението на последния е окончателно (член 243 от НПК).

Е. Закон за електронните съобщения от 2007 г.

80. В периода между 2010 г. и 30 март 2015 г. разпоредбите на закона, които са уреждали правилата за запазване, съхранение, достъп, използване и унищожаване на цифрови трафик данни, налагали са задължение на юридическите лица, които поддържат обществени електронни комуникационни мрежи или услуги, да съхраняват в продължение на една година (този период можеше да бъде удължен с шест месеца) всички данни, създадени или обработени от тях и свързани с комуникационния трафик. Данните са се съхранявали за целите на разследване на тежки престъпления и престъпления в киберпространство, както и за издирване на лица. По-специално, съгласно член 250а, параграф 1 данните за цифровия трафик са били необходими за проследяване и идентифициране на (1) източника и (2) направлението на връзката, както и (3) датата, часа, продължителността и (4) вида на връзката, (5) крайното електронно комуникационно устройство на потребителя и (6) използваните клетки.

81. Съгласно Закона цифровите трафик данни се състоят от следните елементи:

Раздел 251а

(1) Данните, посочени в чл. 250а, ал. 1, т. 1, са при::

1. обществена телефонна услуга: телефонният номер на викация и данните за идентифициране на абоната или потребителя;

2 интернет достъп, електронна поща по интернет и интернет телефония: идентификатор, определен за потребителя и телефонен номер, определени за всяко съобщение, влизащо в обществената телефонна

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

мрежа; данни, необходими за идентифициране на абоната или потребителя, на когото са определени IP адрес, потребителски идентификатор или телефонен номер в момента на връзката.

(2) Данните по чл. 250а, ал. 1, т. 2 са при:

1. обществена телефонна услуга: набран телефонен номер (повикваният телефонен номер) и в случаите на допълнителни услуги като пренасочване или прехвърляне на повикването, номер или номера, към които е насочено повикването, и данни за идентифициране на абоната или потребителя;
2. електронната поща и интернет телефонията - идентификатор на потребителя или телефонен номер на получателя/получателите на интернет телефонно повикване, данни за идентифициране на абоната или потребителя и идентификатор на получателя, за когото е предназначено съобщението.

(3) Данните по чл. 250а, ал. 1, т. 3 са:

1. при обществена телефонна услуга: дата и час на започване и приключване на връзката;
2. за интернет достъп, електронната поща по интернет и интернет телефонията: дата и час на влизане и излизане в/от услугата достъп до интернет, въз основа на определена часова зона, заедно с IP адреса, динамичен или статичен, определен за връзка от доставчика на услугата достъп до интернет, и потребителския идентификатор на абоната или потребителя, дата и час на влизане и излизане в/от услугата електронна поща по интернет или интернет телефонията, въз основа на определена часова зона.

(4) Данните по чл. 250а, ал. 1, т. 4 са:

1. видът на използваната обществена телефонна услуга;
2. по отношение на интернет електронната поща или интернет телефонията: използваната интернет услуга.

(5) Данните по чл. 250а, ал. 1, т. 5 са при:

1. фиксирана телефонна услуга: за викация и викания телефонен номер;
2. обществена телефонна услуга, предоставяна чрез наземна мобилна мрежа: за викащ и повикван телефонен номер, международен идентификатор на викация мобилен абонат (IMSI), международен идентификатор на викания мобилен абонат (IMSI), международен идентификатор на викащото мобилно крайно електронно съобщително устройство, международен идентификатор на виканото (IMEI) мобилно крайно електронно съобщително устройство; в случай на предплатени услуги датата и часа на първоначалното активиране на услугата и етикета за местоположението (Cell ID) – идентификатор на клетката, от която е активирана услугата и за идентифициране на абоната или потребителя;
3. достъп до интернет, интернет електронната поща и интернет телефонията: телефонният номер на викация при комутируем достъп, цифровата абонатна линия (DSL) или друга крайна точка на инициатора на връзката.

(6) Данните по чл. 250а, ал. 1, т. 6 са административни адреси на наземна мобилна електронна съобщителна мрежа от които е генерирано или в които е терминирано повикване.“

Ж. Решение на Конституционния съд

82. Конституционният съд в решение от 12 март 2015 г. (реш. № 2 от 12.03.2015 г. по к.д. № 8/2014 г., КС, обн. ДВ, бр.23 от 27 март 2015 г.), обяви за противоконституционни членове от 250а до 250е, както и членове 251 и 251а от Закона за електронните съобщения от 2007 г. (вж. параграфи 80 и 81 по-горе; вж. също информация за вътрешното право в *Екимджиев и други с/у България*, № 70078/12, §§ 151-57, 11 януари 2022). Съдът отбелязва, че данните, генерирани и съхранявани съгласно оспорените правни разпоредби, включват информация за това кой, с кого, кога, как, с какво устройство и къде точно е комуникирал, въпреки че тези данни не включват действителното съдържание на комуникациите (като например гласови записи на разговори, действителен текст на текстови съобщения и т.н.). Съдът констатира, че генерирането и съхраняването на горепосочения значителен обем данни, без да е налице

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

конкретна причина за това, за период от дванадесет месеца и по отношение на неопределен брой лица (на практика всички лица, използващи съвременни средства за комуникация), позволява да се създаде доста точна представа за различни аспекти от личния живот на хората, като например техните обичайни дейности, ежедневни навици, техните контакти, социална среда, местоположение и пътувания, включително честотата, времето и точната дестинация на пътуванията. Когато тези данни са разгледани и анализирани в детайли, е възможно да се стигне до изводи за интимния живот на хората, тяхната сексуална ориентация, психично здраве, професионална или политическа принадлежност, предпочитания или пристрастия, както и за каквито и да е проблеми, които те биха могли да имат с правосъдната система. Горното представлява сериозна намеса в личния живот на хората, която не е нито необходима, нито адекватна, нито пропорционална. Решението на съда е публикувано в Държавен вестник на 27 март 2015 г. и влиза в сила три дни по-късно, което е и датата, на която горепосочените разпоредби на Закона за електронните съобщения престават да се прилагат.

3. Разпоредби на НПК относно компютърни информационни данни

83. В периода от 2006 г. до 30 март 2015 г. чл. 159 § 1 от НПК предвиждаше, че по искане на съда или на органите на досъдебното производство всички институции, юридически лица, длъжностни лица и граждани са длъжни да съхраняват и предават намиращите се у тях предмети, книжа, *компютърни информационни данни*, включително данни за трафика, които биха били от значение за делото. На 31 март 2015 г. изразът „данни за трафика“ беше заличен от тази разпоредба.

84. На 31 март 2015 г. влезе в сила нова разпоредба - член 159а от НПК. Съгласно нея съдия може да разпорежи на предприятията, които предоставят обществени електронни съобщителни мрежи и услуги, да предоставят цифрови данни за трафика, генерирани от тях в хода на осъществяване на дейността им. Данните трябва да се събират, когато това е необходимо за разследване на тежки умишлени престъпления. Срокът, в който могат да бъдат поискани или разрешени за предоставяне данните, не може да надвишава шест месеца.

II. Относитими разпоредби, свързани с граждански иски и вътрешна практика

85. Член 127 § 1, параграф 2 от Гражданския процесуален кодекс предвижда, че в гражданския иск следва да се посочат, *inter alia*, името и адресът на ответника (или на неговите представители, ако има такива). Според водещия трактат за българския граждански процес (*Живко Сталев, Българско гражданско процесуално право, девето издание, София, 2012 г.*, стр. 146 и 148), ясната идентификация на двете главни страни в гражданското производство (ищец и ответник) е необходима предпоставка за образуване на производство.

86. Общите норми на деликтното право са установени в Закона за задълженията и договорите от 1950 г. В член 45, параграф 1 от закона се предвижда, че всеки е длъжен да поправи вредите, които по своя вина е причинил другиму. Съгласно член 45, параграф 2 вината се предполага до доказване на противното. В съответствие с член 110 от Закона, давностният срок за иски за неправомерно увреждане е пет години.

87. Правителството представи няколко национални съдебни решения, в които първоинстанционните и второинстанционните национални съдилища са присъдили обезщетения по граждански дела за заплахи, обиди или клевета, отправени от

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

определени индивидуални ответници в публикации във Фейсбук, наред с други (реш. № 159 от 24.09.2021 г. на РС Враца по гр.д. № 2210/2021; реш. № 412 от 27.03.2023 г. на РС Плевен по гр.д. № 5791/2022; реш. № 46 от 19.02.2016 г. на ОС Стара Загора по в.гр.д. № 1587/2015; реш. № 433 от 18.01.2021 г. на РС Разград по гр.д. № 614/2020; реш. № 2189 от 9.08.2022 г. на СГС по в.гр.д. № 7499/2021; реш. № 127 от 1.10.2021 г. на ОС Разград по в.гр.д. № 69/2021; реш. № 24624 от 27.01.2020 г. на СРС по гр.д. № 67047/2017 г. и реш. № 261452 от 29.04.2022 г. на СГС по в.гр.д. № 266/2021).

Й. Антидискриминационни разпоредби

88. Приложимите разпоредби на вътрешното право относно защитата от дискриминация по Закона за защита от дискриминация от 2003 г. са изложени в решението на Съда по делото *Будинова и Чанразов с/у България*, № 12567/13, §§ 21-34, 16 февруари 2021 г. По същество органът, който основно отговаря за осигуряване на спазването на този закон, е Комисията за защита от дискриминация. Лицата, които са получили благоприятно решение, постановено от комисията, и желаят да получат обезщетение за претърпени вреди в резултат на установено от нея нарушение, могат да подадат иск за обезщетение за вреди срещу лицата или органите, които са причинили тези вреди. Съответно, лицата, които се оплакват от дискриминация, могат да предявят иск пред граждански съд, с който да поискат: а) съдебно установяване на нарушение на Закона; б) съдебно разпореждане срещу лицето, извършило такава дискриминация, с което да се задължи да преустанови нарушението, да възстанови предишното положение и да се въздържа от извършване на такова нарушение в бъдеще; и в) обезщетение за вреди.

89. Съответната разпоредба (чл. 4, ал. 3 от българския Закон за защита от дискриминация) б е изменена чрез разширяване на определението за „непряка дискриминация“. От 30 декември 2016 г. тя гласи следното:

„4(3) Непряка дискриминация е поставянето на лице или лица, носители на признак по чл. 4, ал. 1, или на лица, които, без да са носители на такъв признак, съвместно с първите търпят по-малко благоприятно третиране или са поставени в особено неблагоприятно положение, произтичащо от привидно неутрална разпоредба, критерий или практика, освен ако разпоредбата, критерият или практиката са обективно оправдани с оглед на законосъобразна цел и средствата за постигане на целта са подходящи и необходими.“

II. МЕЖДУНАРОДНИ МАТЕРИАЛИ

А. Текстовете на Съвета на Европа относно комуникацията в интернет и речта на омразата

90. Разпоредбите на основните релевантни инструменти са изложени в решението на Съда по делото *Санчез с/у Франция* ([ГК], № 45581/15, §§ 49-54, §§ 60-69 и § 71, 15 май 2023 г.). Освен това от значение е следното. Приложението към Препоръка CM/Rec(2014)6 на Комитета на министрите до държавите членки относно Ръководство за правата на човека за потребителите на интернет (прието на 16 април 2014 г.), и по-конкретно неговото Въведение, параграф 1, гласи следното

„Правата на човека и основните свободи се прилагат еднакво както офлайн, така и онлайн.“

91. В допълнението към Препоръка CM/Rec(2018)2 на Комитета на министрите до държавите членки относно ролята и отговорностите на интернет посредниците (приета на 7 март 2018 г.) се предвижда по-специално следното:

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

„Насоки за държавите относно действията, които трябва да бъдат предприети спрямо интернет посредниците при надлежно отчитане на техните роли и отговорности

1. Задължения на държавите по отношение на защитата и насърчаването на правата на човека и основните свободи в цифровата среда

1.1. Законосъобразност

...

1.1.3. Държавите имат основно задължение да защитават правата на човека и основните свободи в цифровата среда. Всички регулаторни рамки, включително подходите за саморегулиране или съвместно регулиране, следва да включват ефективни механизми за надзор, за да се спази това задължение, и да бъдат придружени от подходящи възможности за правна защита.

...

1.2.2. Всяко законодателство следва ясно да определя правомощията, предоставени на публичните органи, що се отнася до интернет посредниците, особено когато се упражняват от правоприлагащите органи...

92. На 16 септември 2014 г. Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността (ЕКРН) публикува своя доклад за България от петия си мониторингов цикъл, а на 16 май 2017 г. ЕКРН публикува своите заключения относно изпълнението на препоръките по отношение на България, които са предмет на междинно проследяване.

В доклада от 2014 г. ЕКРН постанови:

„Обобщение

... Расистката и нетолерантна реч на омразата в политическия дискурс ескалира; основната цел сега са бежанците. В медиите и в интернет изразите на расизъм и ксенофобия срещу чужденци, турци и мюсюлмани са нещо обичайно, както и обидният език при споменаването на ромите....Расистко насилие продължава да се извършва срещу роми, мюсюлмани, евреи и нетрадиционни религиозни групи и тяхното имущество. То рядко се преследва по силата на наказателноправните разпоредби, приети специално за тази цел; много често вместо това се прибягва до обвинения за хулигански прояви .

...

34. Ситуацията в цяла България стана изключително напрегната през последните месеци на 2013 г. с експлозията на ксенофобска реч на омразата срещу бежанците, които масово влязоха в страната вследствие на конфликта в Сирия. Определени политици, включително министърът на вътрешните работи, отправиха силни послания, че търсещите убежище са в тежест на обществото и са опасни. Това доведе до вълна от протести и прояви на гняв срещу създаването на допълнителни бежански лагери...

38. ... ЕКРН е учудена, че толкова малко дела за реч на омразата са стигнали до съда и че процентът на осъдените е толкова нисък. Тя изразява съжаление, че действащите наказателноправни разпоредби за борба с речта на омразата се прилагат рядко и почти никога успешно. Това изпраща силно послание към обществото, че речта на омразата не е сериозна и може да се използва безнаказано...

51. Както бе отбелязано по-горе, речта на омразата, насочена срещу бежанците, е довела до реално насилие срещу тази група и лица, които се възприемат като принадлежащи към тази група.“

Заключенията на ЕКРН от 2017 г. включваха следното:

„1. в доклада си за България (пети мониторингов цикъл), публикуван на 16 септември 2014 г., ЕКРН силно препоръча на властите спешно да организират кампания за повишаване на осведомеността, която да насърчава положителния образ и толерантността към търсещите убежище и бежанците и да гарантира, че обществеността разбира необходимостта от международна закрила.

ЕКРН припомня, че горепосочената препоръка е направена в контекста на изключително напрегнатата ситуация в цяла България през последните месеци на 2013 г. с експлозия на ксенофобски изказвания на омраза, подклаждани от определени политици, срещу бежанците, които масово са влезли в страната вследствие на конфликта в Сирия.

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

ЕКРН отбелязва, че оттогава положението на търсещите убежище и бежанците не се е подобрило и че организираният антимигрантски протести са предизвикали напрежение между местните жители и бежанците. Например през ноември 2016 г. в приемния център за бежанци в град Харманли избухват безредици, когато са въведени карантинни мерки, с цел да се спре разпространението на инфекциозни болести след оплаквания от местни жители.

За съжаление, властите, националният специализиран орган, международните организации или гражданското общество не са предоставили релевантна информация, която да показва изпълнението на горната препоръка. Поради това ЕКРН стига до заключението, че нейната препоръка не е била изпълнена.

С оглед на високите нива на нетърпимост към търсещите убежище и бежанците в България, тя призовава властите да предприемат спешни действия.“

93. Няколко месеца преди горепосочения доклад на ЕКРН, Консултативният комитет по Рамковата конвенция за защита на националните малцинства публикува третото си становище относно България, след като през ноември 2013 г. проведе мисия за установяване на фактите. В него Комитетът отбелязва:

„64. Антиромската и антиимигрантската реторика стават все по-редовна част от политическата сцена. В последния случай политическите реакции на правителството по отношение на притока на около 12 000 лица, търсещи убежище, през 2013 г. - включително предложението за изграждане на ограда по част от границата с Турция - по-скоро влошиха, а не смекчиха тези послания...

65. Въпреки че съществуват правни средства за защита в случаи на реч на омраза, изглежда, че те не са много ефективни на практика. Консултативният комитет отбелязва със загриженост, че съдебната практика на Върховния административен съд в тази област изглежда непоследователна, което затруднява разбирането на параметрите на забраната на речта на омраза и отслабва цялостното въздействие на съответните наказателноправни разпоредби...

67. Твърди се, че антиромски, антитурски, антимакедонски и антиимигрантски изказвания също са често срещани в медиите, особено (но не само) по станциите, свързани с крайно десни партии..

68. Консултативният комитет изразява опасения, че цялостната обстановка по отношение на расизма и нетолерантността в България се е влошила от предишното му становище...”

Б. Отговорност на интернет хостовете или доставчиците на посреднически услуги

94. Относимото право на Европейския съюз и съдебната практика на Съда на Европейския съюз („СЕС“) са изложени в делото **Санчез** (цитирано по-горе, §§ 74-78). Освен това големият състав на Съда на ЕС разгледа въпроса за дискриминация чрез сдружаване по признак етнически произход (вж. дело ЧЕЗ Разпределение България, С-83/14, ECLI:EU:C:2015:480 от 16 юли 2015 г.). То се фокусира върху тълкуването на Директива 2000/43/ЕО от 29 юни 2000 г. за прилагане на принципа на равно третиране на лица, независимо от расата или етническия произход, и на Хартата на основните права на Европейския съюз. По-конкретно той разглежда въпроса дали от принципа на равно третиране следва да се ползват само лицата, които действително притежават съответния расов или етнически произход, или и лицата, които, макар и да не са от въпросния расов или етнически произход, все пак са подложени на по-неблагоприятно третиране на това основание. Съществената част от решението гласи:

„56. ... практиката на Съда, вече припомнена в точка 42 от настоящото решение, съгласно която с оглед на предмета на Директива 2000/43 и на естеството на правата, които тя има за цел да защити, приложното ѝ поле не може да бъде определено ограничително, в случая може да обоснове тълкуване,

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

съгласно което посоченият в нея принцип на равно третиране се прилага не към определена категория лица, а в зависимост от признаците, посочени в член 1 от нея, поради което от него следва да се ползват и лицата, които, макар сами по себе си да не принадлежат към съответната расова или етническа група, все пак са подложени на по-малко благоприятно третиране или на особено неблагоприятно положение поради някой от тези признаци (вж. по аналогия Решение по дело Coleman, C-303/06, EU:C:2007:7):C:2008:415, точки 38 и 50).“

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 8 ОТ КОНВЕНЦИЯТА ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛЕН 14

95. Жалбоподателите твърдят, че властите не са провели ефективно разследване по жалбите им, че са станали жертва на заплахи и призови за насилие, включително убийство, отправени чрез публикации във Фейсбук от частни лица във връзка с професионалната дейност на жалбоподателите, която ги свързва с групи от хора, за чиито права работят. Те се позовават на членове 3 и 8 от Конвенцията, самостоятелно или във връзка с членове 13 и 14 от Конвенцията. Тези разпоредби гласят следното:

Член 3

„Никой не може да бъде подложен на изтезания или на нечовешко или унижително отношение или наказание.“

Член 8

„1. Всеки има право на неприкосновеност на личния и семейния си живот ...

2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустимо, освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.“

Член 13

„Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в тази Конвенцията, са нарушени, има право на ефективни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.“

Член 14

„Упражняването на правата и свободите, предвидени в тази Конвенция, следва да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана на... или някакъв друг признак.“

96. Като компетентен да определи правната квалификация на фактите по делото (виж *Радомия и други с/у Хърватия* [ГК], № 37685/10 и 22768/12, §§ 114 и 126, 20 март 2018 г.), Съдът констатира следното. Същността на жалбите на жалбоподателите се състои в това, че не е проведено ефективно разследване на заплахите и агресивните нападки срещу жалбоподателите в интернет; поради това жалбата подлежи на разглеждане по член 8 от Конвенцията. Доколкото жалбата се отнася и до това, че властите са пренебрегнали дискриминационните признаци, въз основа на които жалбоподателите са били малтретирани и заплашвани, заради връзката им с групите, за чиито права са работили, жалбата ще бъде разгледана по чл. 8 във връзка с чл. 14 от Конвенцията (сравни *Алкович с/у Черна гора*, № 66895/10, § 46, 5 декември 2017 г.; *Шкорянец с/у Хърватия*, № 25536/14, § 38, 28 март 2017 г., и *Губерина с/у Хърватия*, № 23682/13, §§ 77-79, 22 март 2016 г.).

A. Приложимост на членове 8 и 14 от Конвенцията

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

97. Като се има предвид, че въпросът за приложимостта е проблем, отнасящ се до компетентността на Съда *ratione materiae*, той ще бъде раздледан от Съда служебно.

98. Съдът припомня, че понятието „личен живот“ е широко понятие, което не може да бъде изчерпателно дефинирано и което обхваща и физическата и психологическата неприкосновеност на човека. В определени области на личния живот, за да се приложи чл. 8, твърдяното нарушение трябва да достигне определено ниво на сериозност и да е извършено по начин, който да доведе до накърняване на личното упражняване на правото на зачитане на личния живот (вж. *Делфи АС с/у Естония* [ГК], № 64569/09, § 137 с допълнителни препратки, ЕСПЧ 2015 г., и *Бейзарас и Левицкас с/у Литва*, № 41288/15, § 109, 14 януари 2020 г.).

99. В настоящото дело жалбоподателите се оплакват, че властите не са разследвали личните нападки, отправени към тях във виртуалното пространство и мотивирани от омраза към техните професионални дейности и принадлежност.

100. Действията, предмет на жалбата, изглежда са се случили в контекста на по-широка обществена дискусия по това, което Правителството в своите наблюдения нарича „бежански въпрос“ (вж. параграф 6 по-горе), и са включвали агресия срещу жалбоподателите заради тяхната връзка по повод работата им с групи бежанци и мигранти (сравни, *mutatis mutandis*, *Губерина*, цитирано по-горе, §§ 77-79). Тъй като тези публикации идентифицират жалбоподателите и са насочени лично към жалбоподателите, съдържат заплахи за насилие и дори призови за убийство, те засягат психологическото благополучие и достойнство на жалбоподателите, поради което попадат в сферата на личния им живот. Съдът счита, че тези нападки са достигнали ниво на сериозност, необходимо за прилагане на чл. 8, въпреки че са били извършени във виртуалното пространство (сравни *Бейзарас и Левицкас*, цитирано по-горе, § 117). Следователно фактите по делото попадат в обхвата на чл. 8 от Конвенцията. Следователно член 14 също е приложим.

Б. Допустимост

1. Становища на страните

(а) Неизчерпване на вътрешноправните средства за защита

101. Правителството твърди, че жалбоподателите не са изчерпали вътрешноправните средства за защита, преди да се обърнат към Съда. По-специално, те са могли да:

(а) предявят иск за непозволено увреждане съгласно член 45 от Закона за задълженията и договорите (вж. параграфи 85-87 по-горе) или срещу лицата, които са публикували във Фейсбук изявленията, предмет на жалбата, или срещу самия Фейсбук, от когото също са могли да поискат да премахне въпросните публикации (в тази връзка Правителството се позовава на решенията на Съда по дела *Делфи АС*, цитирано по-горе, и *Унгарската асоциация на доставчиците на съдържание и Index.hu Zrt. с/у Унгария*, № 22947/13, § 91, 2 февруари 2016 г.);

(б) предявят частно обвинение по член 146 § 1 от НК (вж. параграф 73 по-горе); или

(в) инициират антидискриминационно производство съгласно Закона за защита от дискриминация (вж. параграф 88-89 по-горе).

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

Те обаче не са направили нито едно от тези неща. Освен това те не са повдигнали оплакванията си на национално ниво.

102. Жалбоподателите твърдят, че всеки от трите вида средства за правна защита, предложени от Правителството, изисква да е установена самоличността на извършителите. Тъй като жалбоподателите не са били в състояние да направят това, тези средства за защита са били неефективни.

103. Освен това исковете за непозволено увреждане сами по себе си са били неподходящи с оглед на тежестта на действията, от които те се оплакват, а именно насилствени коментари и смъртни заплахи, изразяващи нетолерантност и предразсъдъци. Същото важи и за частното обвинение: тези производства не могат да се справят по подходящ начин с естеството на деянията, на които са станали жертви. Единствено механизмите на публичното наказателно право са могли да отговорят в достатъчна степен на техните оплаквания, като осигурят адекватна защита и възпиране.

(б) Статут на жертва

104. Правителството твърди, че жалбоподателите нямат статут на жертви, тъй като не са претърпели никакви преки или косвени вреди или последици. Те не са посочили повече подробности.

105. Жалбоподателите подчертават, че са били обект на вербални обиди и многократни заплахи за живота им в публикации във Фейсбук във връзка с тяхната активна дейност за защита на бежанците. Както дискриминационните унижителни изявления, така и смъртните заплахи представляват престъпления от омраза на расова основа; следователно жалбоподателите са били жертви на тези престъпления.

2. Преценката на Съда

(а) Изчерпване на вътрешноправните средства за защита

106. Правилата относно изчерпването на ефективните средства за защита са обобщени, наред с други правомощия, в *Асоциация АССЕРТ и други с/у Румъния* (№19237/16, §§ 76-80, 1 юни 2021 г.).

107. В настоящия случай Съдът отбелязва, че жалбоподателите са подали жалба до прокурора, в която са повдигнали както въпроса за твърдяното нарушение на правото им на зачитане на личния им живот в резултат на отправените срещу тях заплахи, така и въпроса за дискриминация въз основа на произхода и религията на хората, чиито права жалбоподателите са защитавали в работата си (вж. параграф 19 по-горе). По този начин те са подали жалбите си пред националните органи; поради това свързаното с тях възражение на Правителството се отхвърля.

108. Когато е проведено правилно, наказателното разследване представлява ефективно вътрешноправно средство за защита при такива оплаквания: злоупотреба като тази, на която се твърди, че са били подложени жалбоподателите, е наказуема съгласно националното законодателство (вж. параграфи 66 и 68-72 по-горе и, *mutatis mutandis*, *М.К. и А.К. с/у Румъния*, № 12060/12, §§ 61 и 64, 12 април 2016 г.). Твърденията, че такива действия са били основани на расистки или ксенофобски мотиви или на нетърпимост на други основания, също следва да бъдат взети предвид от разследващите.

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

Жалбоподателите не са имали основание да се съмняват в ефективността на това средство за защита (вж. цитираното по-горе *Асоциация АССЕРТ и други*, § 81).

109. Всъщност наказателните санкции, включително в контекста на най-тежките прояви на омраза и подбуждане към насилие, биха могли да се използват само като мярка *ultima ratio*. Въпреки това Съдът вече е постановявал, че когато деянията, които представляват сериозни престъпления, са насочени срещу физическата или психическата неприкосновеност на дадено лице, само ефективни наказателноправни механизми могат да осигурят адекватна защита и да послужат като възпиращ елемент (виж *Бейзарас и Левицкас*, цитирано по-горе, § 111, с допълнителни препратки). Съдът също така е приел, че наказателноправни мерки са необходими по отношение на преки вербални нападки и физически посегателства, мотивирани от дискриминационни нагласи (пак там, и *Хановс с/у Латвия*, № 40861/22, § 32, 18 юли 2024 г.). Жалбоподателите по настоящото дело са били обект на нескрити призови за посегателства върху физическата и психическата им неприкосновеност, способни да предизвикат у тях реален и оправдан страх, което е изисквало наказателноправна защита (сравни *Бейзарас и Левицкас*, цитирано по-горе, § 128). Освен това, в случай че съществуват няколко вътрешноправни средства за защита, които дадено лице може да използва, то има право да избере, с цел да изпълни изискването за изчерпване на вътрешноправните средства за защита, средство за защита, което е насочено към неговото основно оплакване (вж. наред с други органи *Николае Вирджилу Танасе с/у Румъния* [ГК], № 41720/13, § 177, 25 юни 2019 г.).

110. С оглед на тези съображения Съдът намира, че жалбоподателите са използвали средство за защита, което е било потенциално ефективно, тъй като е било способно да отговори адекватно на техните жалби. В параграфи 111-114 по-долу Съдът ще обясни защо средствата за защита, предложени от Правителството, не отговарят на това изискване.

(i) Иск за непозволено увреждане

111. Що се отнася до възможността за образуване на съдебно производство срещу авторите на изявленията и заплахите и/или срещу самия Фейсбук, Съдът отново подчертава, че когато жалбоподателят има аргументирано твърдение, че е станал жертва на вербални нападки и физически заплахи, мотивирани от дискриминационни нагласи, само ефективни наказателноправни механизми могат да осигурят адекватна защита и да послужат като възпиращ фактор (сравни *Хановс*, цитирано по-горе, § 32, с допълнителни препратки). Възможността за получаване на обезщетение, но не и за идентифициране и наказателно преследване на лицата, отговорни за действията, предмет на жалбата, не би била достатъчна, за да може държавата да изпълни процесуалното си задължение да разследва такива действия (пак там).

(ii) Частно наказателно преследване

112. Що се отнася до възможността за водене на частно наказателно преследване (за обида, вж. параграф 101 по-горе), Съдът повтаря, че наказателно преследване от страна на държавата е най-подходящият начин за справяне със сериозна реч на омразата (вж. параграфи 109-111 по-горе). Освен това по време на събитията съответното вътрешно

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

законодателство, уреждащо частното обвинение (вж. параграф 73 по-горе), не е обхващало дискриминационните мотиви за такива нападения; тъй като наличието на дискриминационни мотиви е било основна част от оплакването на жалбоподателите, частното обвинение би било неподходящо и по тази причина (сравни, *mutatis mutandis*, *Скорянец*, цитирано по-горе, § 46; и *Хановс*, цитирано по-горе, § 34).

(iii) Премахване на публикациите от Фейсбук

113. Накрая Правителството заявява, че жалбоподателите са могли да поискат от Фейсбук да сваля обидните изявления. Съдът признава, че свалянето на обидно съдържание е препоръчано в съответните източници като една от мерките за справяне с речта на омразата като цяло (вж. параграфи 90-101 по-горе). Въпреки това, тъй като жалбоподателите са били *prima facie* засегнати от криминално предписаното поведение, той повтаря заключението си в параграфи 109-111 по-горе.

114. Освен това той вече е постановил (вж. *Санчез*, цитирано по-горе, § 197), че изтриването на явно незаконни коментари, в този случай от техния автор в рамките на двадесет и четири часа след публикуването им, не освобождава нито автора, нито притежателя на акаунта от отговорност, ако техните коментари са били споделени и отразени от трети лица. Причината за това била, че изтриването на коментарите нямало да отмени последиците за жертвата, тъй като изтритите коментари били част от едно цяло. Съдът намира, че тези съображения са от значение и за настоящото дело.

(iv) Заключение относно изчерпването на вътрешноправните средства за защита

115. Поради тези причини Съдът е убеден, че жалбоподателите са използвали средство за защита, което е било налично и достатъчно за целите на настоящата жалба. Следователно трябва да се счита, че жалбоподателите са довели до знанието на националните органи същността на своите оплаквания и са потърсили правна защита по съответните национални механизми. Поради това Съдът отхвърля предварителното възражение на Правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

(б) Статут на жертва

116. По отношение на възражението на Правителството, свързано със статута на жертви на жалбоподателите, Съдът отбелязва, че действията, предмет на жалбата - а именно заплашителните изявления, отправени към жалбоподателите, които са били публикувани от частни лица на публични страници във Фейсбук - са били сериозни и унижителни и са накърнявали психологическата неприкосновеност и достойнството на техните адресати. Тъй като тези изявления са достигнали до жалбоподателите, които са имали достъп до тях онлайн и са изпитали притеснение и страх, не може да има съмнение, че жалбоподателите са били пряко засегнати от действията, предмет на жалбата, и следователно могат да твърдят, че са били жертви на нарушение на Конвенцията (сравни *Йевстифеев и други с/у Русия*, № 226/18 и 2 други, § 63, 3 декември

2024 г.). Съдът съответно отхвърля възражението на Правителството относно статута на жертви на жалбоподателите (вж. параграф 104 по-горе).

(в) Заключение относно допустимостта

117. Съдът отбелязва, че тази жалба не е нито явно неоснователна, нито недопустима на някое от другите основания, изброени в член 35 от Конвенцията. Следователно тя трябва да бъде обявена за допустима.

В. По същество

1. Аргументи на заявителите

118. Жалбоподателите твърдят, че властите не са изпълнили позитивните си задължения по Конвенцията. Правителството е омаловажило агресивността на коментарите и последиците от тях за жалбоподателите. Въпреки това широката публичност на тези коментари, които са достигнали до много потребители на Фейсбук, в съчетание с факта, че жалбоподателите са лесно разпознаваеми публични личности, ги прави уязвими на обществени места. Събитията са се случили в социален и политически контекст, белязан от широко разпространени прояви на крайни форми на расизъм и расистка подбуда, практикувани безнаказано от членове на парламента, държавни служители и частни лица в България. Малко преди въпросните събития два органа на Съвета на Европа публикуваха доклади, в които изразиха сериозни опасения (вж. параграфи 92-93 по-горе).

119. По-конкретно, прокурорите не са успели да проведат бързо, задълбочено и безпристрастно разследване на смъртните заплахи и агресивната реч на омраза срещу тях в съответствие със стандартите, установени в практиката на Съда. Съществували са различни възможни форми на разследване, които биха могли да разкрият самоличността на извършителите, но те не са ги осъществили.

120. В частност, прокурорите не са поискали от съда да разпорежи събирането на данни за цифровия трафик от IP адресите на авторите на изявленията, дори и по отношение на тези, които съдържат смъртни заплахи, мотивирани от дискриминационни предразсъдъци - тежко престъпление по националното право, за което може да се разпорежи събирането на данни.

121. Установена е само самоличността на две от единадесетте лица, които са обиждали жалбоподателите на расова основа и са отправяли смъртни заплахи срещу тях. От тях само едно е било разпитано. Прокуратурата неоснователно отричала, че заплахите са престъпления, като неоснователно е приела, че те нямат конкретна цел и че авторите им не са имали намерение да сплашат жалбоподателите, а просто са изразявали личното си мнение, използвайки унизителни изрази.

122. Тези неоснователни изводи на властите са довели до безнаказаност на извършителите и са оставили жалбоподателите без защита. Бездействието на властите е насърчило бъдещите извършители да продължат и да увеличат проявите си, за което свидетелства физическото нападение над третия жалбоподател година и половина по-късно (вж. параграф 65 по-горе).

2. Становища на правителството

123. Правителството твърди, че въпросните коментари не са достигнали ниво, при което могат да се считат за престъпление. Националните власти са предприели всички необходими мерки за установяване на фактите, като са провели ефективно разследване на твърденията на жалбоподателите.

124. Предварителната проверка е започнала изключително бързо - няколко дни след подаването на жалбата в Софийската районна прокуратура - и така е било спазено изискването на Конвенцията за бързина.

125. След това властите са предприели различни следствени действия. Повдигнато е обвинение срещу неизвестно лице за престъпление по чл. 162 § 1 от НК. Доказателствата са били събрани бързо, като пострадалите са били разпитани като свидетели.

126. Въпреки че наказателното производство е било спирано няколко пъти поради невъзможност да се установи самоличността на извършителите, разследващите органи са продължили да издирват и събират доказателства. Освен това разследването е било независимо, обективно и всеобхватно.

127. Изключително важно е, че обстоятелствата по настоящото дело, при които коментарите и заплахите са били отправени в социалните мрежи, са усложнили наказателното разследване и също така са изисквали от органите да положат специално старание, за да установят фактите. Властите са прегледали регистрите на документите за самоличност и въпреки трудностите, свързани с множеството резултати под повечето псевдоними, използвани за подписване на публикациите, са успели да установят самоличността на две лица, за едното от които е установено, че живее в чужбина. Тази идентификация може и да не е била достатъчна за ангажиране на наказателната отговорност на лицата, ако не е било констатирано наличието на достатъчно потвърждаващи факти, но е била напълно валидна в рамките на наказателното разследване.

128. Въпреки всички предприети действия не е било възможно да се установи самоличността на извършителите на престъпленията. Причината за това е, че националното законодателство ограничава проследяването на данни за цифров трафик от IP адреси до случаите, в които данните могат да се събират за разследване на тежки престъпления. Правителството се позова на националната съдебна практика (вж. параграф 70 по-горе) и посочи, че тя показва, че съдебните органи са издали множество присъди за възхваляване и подбуждане на насилие и омраза на етническа основа.

129. По отношение на твърденията на жалбоподателите, че са станали жертви на престъпление по чл. 144 от НК, прокурорите са установили, че събраните доказателства не сочат деяние, което нито по своето естество, нито по своята тежест би попаднало в обхвата на тази разпоредба и би оправдало публичното преследване.

130. Поради изложените по-горе причини според правителството не е налице нарушение на позитивните задължения на държавата по член 8.

3. Преценката на Съда

(а) Общи принципи

131. Общите принципи на позитивните задължения на държавите по чл. 8 са били неотдавна многократно потвърдени от Съда. По-специално, ефективното възпиране на

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

сериозни прояви, при които са застрашени основни ценности и съществени аспекти на личния живот, изисква ефективни наказателноправни разпоредби и тяхното прилагане чрез ефективно разследване и наказателно преследване (вж. наред с други органи, *Хановс*, цитирано по-горе, § 38; *Хадиджа Исмаилова с/у Азербайджан*, № 65286/13 и 57270/14, §§ 115-17, 10 януари 2019 г., и *М.К. с/у България*, № 39272/98, § 152, ECHR 2003-XII).

132. Част от отговорностите на властите по чл. 14, взет във връзка с чл. 2, 3 или 8, е да разследват наличието на възможна връзка между расистките нагласи и проявите на насилие (вж. по-специално по отношение на чл. 14 във връзка с чл. 8, *Р.Б. с/у Унгария*, № 64602/12, § 84, 12 април 2016 г.). Такъв е случаят дори когато се твърди, че отношението, мотивирано от предразсъдъци, не е достигнало прага, необходим за член 2 или 3, но лицето прави достоверни твърдения, че е било подложено на тормоз, мотивиран от расизъм, включително словесни нападки и физически посегателства (виж *Р.Б. с/у Унгария*, цитирано по-горе, § 84).

(б) Прилагане на тези принципи към настоящото дело

133. Действията, за които е подадена жалбата - смъртни заплахи и подбуждане към дискриминация, насилие или омраза, основани на раса, националност или етническа принадлежност - са наказуеми по вътрешното наказателно право и подлежат на публично преследване (вж. параграфи 66 и 68-72 по-горе). Въпреки това изглежда, че съгласно преобладаващата национална практика (вж. параграфи 31 и 53 по-горе) престъпленията, за които се подават жалби, различни от това по член 144 § 3 от НК, не предполагат наличието на жертва. Резултатът от това тълкуване е, че жалбоподателите, макар и пряко засегнати от инкриминираното поведение, не са били признати за процесуално легитимирани да оспорват съответните процесуални решения по време на разследването (вж. параграф 29 по-горе). Съдът констатира, че може да възникне въпросът дали такива вътрешноправни разпоредби или тяхното тълкуване могат да се считат за адекватни в контекста на задължението на държавите да разследват ефективно твърдените престъпления. В частност, Той повторно подчертава, че макар и да няма автоматично изискване на жертвата да бъде предоставен достъп до разследването в хода му и че необходимият достъп може да бъде осигурен на други етапи от наличните процедури (вж. *Стеван Петрович с/у Сърбия*, № 6097/16 и 28999/19, § 109, 20 април 2021 г.), пострадалите трябва да бъдат включени в процедурата в степенята, необходима за гарантиране на законните им интереси (вж. наред с много други органи *Х и други с/у България* [ГК], № 22457/16, § 189, 2 февруари 2021 г.). Възможността за обжалване на процесуални решения, от определящо значение за хода на производството, изглежда необходима и съществена за осигуряване на ефективно участие на жертвите.

134. Въпреки това Съдът счита, че не е необходимо той да се произнася изрично по правните разпоредби в редакцията им към съответния момент, нещо, което жалбоподателите също не са оспорвали конкретно, тъй като изглежда, че въпросът за статута на жертвата във вътрешното производство е бил по-скоро въпрос за тълкуване на закона, отколкото на самата му формулировка. Следователно Съдът ще съсредоточи проверката си върху начина, по който въпросните правни разпоредби са били прилагани на практика (вж. параграф 131 по-горе).

135. В този контекст Съдът припомня, че за да може едно разследване да се счита за „ефективно“, то по принцип трябва да може да доведе до установяване на фактите по делото и до идентифициране и наказване на отговорните лица; това обаче не е задължение за резултат, а за средства (вж., наред с много други органи, *Алкович*, цитирано по-горе, § 65). Съдът не се занимава с твърденията за незначителни грешки или изолирани пропуски в разследването: той не може да замени националните органи при оценката на фактите по делото; нито може да вземе решение относно възможните предполагаеми извършители или тяхната наказателна отговорност (вж. цитираното по-горе дело *Хадиджа Исмаилова*, § 118, с допълнителни препратки).

136. Независимо от гореизложеното, в настоящия случай Съдът счита, че в свързаните с това действия на националните органи са били налице редица недостатъци, които поставят под въпрос цялостната ефективност на разследването. По-конкретно, действията на властите могат да бъдат обобщени като издаване на предимно процедурни решения по жалбите на жалбоподателите, без да се правят каквито и да било надеждни опити за разследване в процеса. В тази връзка, въпреки че в някакъв момент жалбоподателите изглежда са били уведомени, очевидно в качеството им на жертви, за мерките, предприети от следователите (вж. параграф 45 по-горе), органите последователно са приемали, че жалбоподателите нямат право да оспорват решенията за спиране на разследването на това престъпление именно защото по него няма жертви (вж. параграфи 29, 31, 53 и 57 по-горе). С оглед на заключението в параграф 116 по-горе относно статута на жалбоподателите като жертви, подобен подход едва ли може да бъде съвместим с изискването жертвите да бъдат ефективно включени в разследването (вж. параграф 133 по-горе).

137. Малко след като жалбоподателите са подали жалба в прокуратурата за въпросното насилие, наказателното производство е било ефективно образувано. Обхватът на разследването обаче изглежда е бил необосновано и изкуствено ограничен, тъй като производството е било образувано само по отношение на едно от твърдяните престъпления, въпреки свързаните с него изводи на районния прокурор (вж. параграф 48 по-горе).

138. Освен това, въпреки че жалбоподателите се оплакват, че са получили смъртни заплахи, мотивирани от дискриминационни подбуди, решението за образуване на наказателно производство не споменава нищо и по отношение на това престъпление (вж. параграф 20 по-горе). Дори и след като висшестоящ прокурор е отменил постановлението за спиране на производството, като е установил, че не са положени всички усилия за разследване на всички престъпления, за които са подадени жалби, районният прокурор не е разследвал твърденията, свързани със смъртни заплахи, и дори многократно не се е произнасял изрично по отношение на тези жалби (вж. параграфи 52 и 57 по-горе).

139. Прокурорите многократно са се позовавали на трудности при установяването на извършителите и са се считали по същество за възпрепятствани да проведат разследване. За да обяснят това, те поставят значителен акцент върху приложимото право, което според тях не им позволява да получат разкриване на данни за цифровия трафик от Фейсбук (вж. параграфи 25, 26, 31 и 48 по-горе). Съдът не намира, че въпросните правни разпоредби (вж. параграфи 80, 83 и 84 по-горе) са били обективно способни да попречат на органите да изпълнят съответните си задължения по Конвенцията.

140. Съдът отбелязва, че в публикации в социалните мрежи е изразена сериозна реч на омразата и че тези публикации са били бързо и многократно споделяни и са достигнали до жалбоподателите. Изявленията са били ясни и изпълнени с агресия, жалбоподателите са били ясно идентифицирани и изложени публично на показ, а работните им адреси са били лесно разпознаваеми (вж. параграфи 7-18 по-горе). Естеството на използвания език и омразата, изразени в тези публикации, не могат да бъдат приравнени към просто или дори преувеличено изразяване на отрицателно мнение по отношение на жалбоподателите. Анонимността на авторите им, улеснена от заплахите за насилие, отправяни онлайн, ако не друго, то е била в състояние да засили всеки страх, предизвикан от тези изявления. Съдът счита, че като се има предвид съществената роля на интернет като безпрецедентно мощна платформа за обмен на идеи и информация, които носят риск от нахърняване на упражняването и зачитането на правата на човека (вж. цитираното по-горе решение *Санчез*, §§ 158-62), задълженията на държавите в областта на правата на човека да действат с цел защита на основните права се прилагат в същата степен онлайн, както и офлайн (вж. също параграф 90 по-горе). Съответно тази ситуация е създавала обществен интерес към наказателното преследване, който изисква подходящ официален отговор.

141. Съдът не изпуска от поглед и цялостния контекст, в който са се случили събитията, а именно повишеното напрежение в обществото на фона на повтарящи се публични прояви на реч на омразата и нетърпимост към групи хора, свързани с професионалната дейност на жалбоподателите (вж. параграфи 61-18 и 92-93 по-горе). Прокурорите обаче омаловажават сериозността на събитията. Съдът отбелязва, че макар този инцидент да не е част от конкретната жалбана жалбоподателите по това дело, третият жалбоподател е бил физически нападнат на улицата след коментарите във Фейсбук и малко след като е говорил по телевизията срещу антиимигрантските изказвания, насаждащи омраза (вж. параграф 65 по-горе). За съжаление, при разследването на жалбите на жалбоподателите по настоящото дело властите не са се занимавали конкретно с предразсъдъците, които са в основата на заплахите, тъй като тези предразсъдъци са свързани с жалбоподателите (вж. по-специално параграфи 29 и 54 по-горе), въпреки че те са свързани, чрез професионалната си дейност, с групите хора, за чиито права работят. Това само по себе си повдига въпрос дали е уместно и ефективно разследването (сравни, *mutatis mutandis*, *Скорянец*, цитирано по-горе, § 70, и *Бейзарис*, цитирано по-горе, § 127).

142. Накрая, по отношение на очевидните форми на разследване извън рамката на правната разпоредба, разгледана по-горе (вж. параграф 84 по-горе), властите не са направили сериозен опит да съберат информация, различна от данните за цифровия трафик, свързани с въпросните публикации (вж. по отношение на това какво представляват данните за цифровия трафик, параграф 81 по-горе). Самото Правителство е предоставило пример за по-ранна национална съдебна практика, в която властите са установили извършителя на престъпление по член 162 § 1 от НК (вж. параграф 70 по-горе; първият жалбоподател също е сигнализирал властите за този случай, вж. параграф 45 по-горе). Те също така подчертават съществуването на различни методи, които могат да бъдат използвани за установяване на авторите на публикации в интернет (вж. параграф 73 по-горе), но властите не са приложили нито един от тях.

143. Що се отнася до по-голямата част от лицата, представляващи интерес, които не са били идентифицирани, властите са могли да поискат от Фейсбук информацията, предоставена от собствениците на въпросните акаунти към момента на създаването им-

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

която може да е включвала лични данни (имена, адреси, професия), електронни адреси и/или телефонни номера - и да проследят всички такива следи.

144. По отношение на двете лица, които са били идентифицирани като потенциални свидетели или дори заподозрени, властите така и не са се опитали да получат съдебномедицински доказателства от техните ИТ устройства (например компютри, мобилни телефони). Що се отнася до П.Г., не може да се каже, че той е бил надлежно разпитан или че от неговите неубедителни отговори са направени съответните заключения. Колкото до интернет сайта (вж. параграф 22 по-горе), за който се предполага, че е бил управляван от П.Г., не изглежда властите да са се опитали да установят собственика на сайта и неговия IP адрес. По отношение на другото идентифицирано лице, представляващо интерес, Г.У., те не показват, че дори са обмисляли да потърсят международно сътрудничество (вж. параграфи 45-46 по-горе).

(в) Заключение

145. При тези обстоятелства Съдът счита, че горепосоченият начин на действие не е бил в състояние да доведе до установяване на фактите по делото и не е представлявал достатъчен отговор на оплакванията на жалбоподателите. Кумулативният ефект е бил, че заплахите, подстрекаването към насилие и речта на омразата, мотивирани от нетолерантност и предразсъдъци и насочени срещу жалбоподателите заради връзката им, чрез професионалната им дейност, с групите хора, за чиито права са работили, са останали практически без правни последици, а на жалбоподателите не е била осигурена необходимата защита на правото им на лична неприкосновеност (сравни, *mutatis mutandis*, *Kipral и Дьомьотер с/у Унгария*, № 10851/13, § 80, 17 януари 2017 г.).

146. С оглед на гореизложеното Съдът счита, че начинът, по който наказателноправните механизми са били приложени в настоящия случай от разследващите органи, е бил недостатъчен до степен да представлява нарушение на задълженията на държавата по член 8 от Конвенцията във връзка с член 14 от Конвенцията (сравни, *mutatis mutandis*, *Скорянец*, цитирано по-горе, §§ 70-72).

II. ПРИЛАГАНЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

147. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи, че е налице нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея, и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, Съдът присъжда, ако е необходимо, справедливо обезщетение на потърпевшата страна.“

A. Вреди

148. Първият и третият жалбоподател претендират по 7000 евро (EUR) за неимуществени вреди, а вторият жалбоподател - 8000 евро.

149. Правителството твърди, че исковете са неоснователни и следва да бъдат отхвърлени изцяло или намалени значително.

150. Съдът приема, че жалбоподателите са претърпели страдания и разочарование поради нарушаването на правата им по членове 8 и 14 от Конвенцията. Произтичащите от това неимуществени вреди не биха били адекватно компенсирани от самото

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

констатиране на тези нарушения (виж *Идентоба и други с/у Грузия*, № 73235/12, § 110, 12 май 2015 г.). Като взема предвид релевантните обстоятелства по делото, Съдът намира за уместно да предостави по 4 500 евро на първия и третия жалбоподател и 5 500 евро на втория жалбоподател. Съгласно искането на жалбоподателите, горните суми трябва да бъдат изплатени по съответните лични банкови сметки на жалбоподателите.

Б. Разходи и разноски

151. Жалбоподателите претендират солидарно и 2 521,77 евро за разходи и разноски, направени в производството пред Съда, от които 2 500 евро за процесуално представителство и 21,77 евро за пощенски разходи. Те молят Съда да разпорежи на Правителството да заплати всяка присъдена сума за разходи и разноски директно по банковата сметка на Българския хелзинкски комитет.

152. Правителството твърди, че сумата за процесуално представителство е прекомерна и преувеличена.

153. Като взема предвид документите, с които разполага, и горепосочените критерии, Съдът присъжда искането на жалбоподателите в пълен размер. Както е поискано от жалбоподателите, тази сума следва да бъде изплатена директно по банковата сметка на Българския хелзинкски комитет.

ПОРАДИ ТЕЗИ ПРИЧИНИ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО,

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Отсъжда*, че е налице нарушение на член 8 във връзка с член 14 от Конвенцията;
3. *Отсъжда*:
 - (a) че държавата-ответник трябва да заплати на жалбоподателите в срок от три месеца от датата, на която решението стане окончателно в съответствие с член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които трябва да бъдат конвертирани в български лева по курса, приложим към датата на уреждане на спора:
 - (i) 4,500 евро (четири хиляди и петстотин евро) на всеки от първия и третия жалбоподател, плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени, по отношение на неимуществените вреди, които да бъдат изплатени по съответните им лични банкови сметки;
 - (ii) 5 500 евро (пет хиляди и петстотин евро) на втория ищец, плюс евентуално дължимия данък за неимуществени вреди, които да бъдат изплатени по личната му банкова сметка;
 - (iii) 2 521,77 евро (две хиляди петстотин двадесет и едно евро и седемдесет и седем цента), плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени на жалбоподателите, за разходи и разноски, които да бъдат платени по сметката на Българския хелзинкски комитет;
 - (b) че от изтичането на горепосочените три месеца до уреждането на спора се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за периода на неизпълнение плюс три процентни пункта.

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

4. *Отхвърля* искането на жалбоподателите за справедливо обезщетение в останалата му част.

Изготвено на английски език и съобщено в писмен вид на 9 септември 2025 г. в съответствие с правило 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Олга Чернишова
Заместник-секретар

Йоаннис Ктистакис
Председател

РЕШЕНИЕ ИЛАРЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ

Списък на жалбоподателите:

№	Име на жалбоподателя	Година на раждане	Гражданство	Място на пребиваване
1.	Валерия Борисова ИЛАРЕВА	1980	България	София
2.	Лидия Кирилова СТАЙКОВА	1971	България	Хасково
3.	Красимир Иванов КЪНЕВ	1958	България	София